

درس ۱۶ نام طراح: مرجان شاهی	بسمه تعالی معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبری کشوری درس تاریخ تولید شده در استان هرمزگان	محتوای نوشتاری کتاب تاریخ ۱ (ایران و جهان باستان) سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹
--------------------------------	--	---

عنوان: هنر و معماری

اهداف یادگیری: آشنایی با ویژگی های برجسته هنر و معماری ایران باستان
انتظار می رود دانش آموزان خلاقیت ها و ابتکارات ایرانیان را در عرصه هنر و معماری شناسایی و ارزیابی کند.

منابع مطالعاتی پیشنهادی:

- ۱- علیرضا شاهپور شهبازی، راهنمای مستند تخت جمشید، بنیاد پارسه-پا سارگاد، تهران: انتشارات سفیران و فرهنگ سرای میر دشتی، ۱۳۸۴.
- ۲- حسن پیرنیا، تاریخ ایران باستان، تهران: انتشارات نگاه، ۱۳۸۵.
- ۳- دولت شاهی، هنگامه. ۱۰۱ مکان دیدنی در ایران. چاپ اول. تهران: کتابسرای نیک، ۱۳۸۵.
- ۴- پیرنیا، دکتر محمد کریم. ۱۰ سبک شناسی معماری ایرانی. چاپ سیزدهم. تهران: انتشارات سروش دانش، ۱۳۹۲.
- ۵- دیولافوا، ژان، سفرنامه دیولافوا. دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
- ۶- کهن دیار، مجموعه آثار ایران باستان در موزه های بزرگ جهان- جلد اول، بهنام محمد پناه- انتشارات سبزان.
- ۷- مهر آسا غیبی، ۳۵۰۰ سال تاریخ زیورآلات اقوام ایرانی، چاپ دوم، ۱۳۹۳.
- ۸- دکتر سیدمنصور سید سجادی. راهنمای مختصر آثار باستانی سیستان. چاپ ۱۳۸۲. سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان سیستان و بلوچستان.
- ۹- تاریخ هنر ایران، ایرن محمدی، منصور دوالو، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۶.
- ۱۰- ایران در زمان ساسانیان کریستین سن آرتور، ص ۲۲۸؛ پیگولوسکایا نینا، شهرهای ایران در روزگار پارتی و ساسانی، ترجمه عنایت الله رضا.
- ۱۱- آل داوود، صدیقه، طاقبستان، نمونه ای از نگاره های دوران ساسانی، زمان، ش ۴۴، آذر ۱۳۸۰.
- ۱۲- هوشنگ سامانی، طنین کرنای هخامنشی در زاگرس جنوبی، فصلنامه نجوای فرهنگ، ش. یازدهم (بهار ۸۸).
- ۱۳- آرتور امانوئل کریستین سن. ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی. چاپ پنجم. تهران: انتشارات امیرکبیر (۱۳۶۷).

مادی ها

- از دوره مادی، آثار هنری مختلفی که نشان دهنده مهارت خاص آن ها در فلزکاری، جواهرسازی و سفالگری بود، به دست آمده است و شامل اشیای زرین و سیمین و ظروف سفالی است. هنر مادی، متکی بر تجربیات و دستاوردهای بومیان غرب فلات ایران بود که قرن ها پیش از مادی ها در منطقه می زیسته اند و صاحب تمدن درخشانی بوده اند.
- دستاوردهای حکومت مادی در عرصه معماری نیز قابل توجه است. در این دوره قلعه ها، کاخ ها و شهرهایی ساخته شد. مادی ها در قلعه سازی مهارت خاصی داشتند و برای مقابله با دشمنان خارجی خود به ویژه آشوریان قلعه های محکمی ساختند.



نکته: پایتخت مادی ها شهر هگمتانه، همدان امروزی بود. این شهر از هفت قلعه تو در تو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصی داشت. یونانیان به شهر هگمتانه، اکباتان می گفتند. از دیگر شهرهای دوره مادی ها می توان بیستون، اسپدانه (اصفهان) و کنگاور را نام برد.

محوطه باستانی هگمتانه (همدان)

هخامنشیان

دلایل اوج گرفتن و شکوفایی هنر و معماری در دوران هخامنشی را می توان در این سه مورد خلاصه کرد:

- ۱ ثبات و آرامش
- ۲ رونق اقتصادی
- ۳ حمایت پادشاهان

سرزمین های پهناور حکومت هخامنشی به ویژه			
تخت جمشید	شوش	پاسارگاد	
دارای آثار قابل توجهی از			
دیگر شاهکارهای مهم هنری	آثار سفالین، فلزی و سنگی	نقش برجسته های سنگی	معماری و هنرهای تزئینی وابسته به معماری



بقایای کاخ کورش پاسارگاد



طرحی از کاخ کورش پاسارگاد (مأخذ: هفت رخ فرخ ایران)

هنر در عصر هخامنشیان در چهار زمینه ادامه یافت:

معماری حکاکی سنگ نگاره ها فلز کاری و جواهرسازی بافندگی

پادشاهان هخامنشی به طور گسترده از مهارت و استادی هنرمندان و معماران سرزمین های قلمرو خود که دارای پیشینه تمدنی درخشانی بودند، استفاده می کردند. در این دوره، تجربیات و سبک های هنری اقوام غیر ایرانی با شیوه های بومی ترکیب شده و هنری به وجود آمد که کاملاً تازگی داشت و روح ایرانی بر آن حاکم بود. بخش عمده آثار هنری و ساختمان های مجلل، به خواست شاهان و درباریان و برای زندگی تجملاتی آن ها به وجود آمد و این آثار شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می گذاشت.

نکته: از ویژگی های هنر هخامنشی طبیعت گرایی یا به عبارت دیگر استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری است.

پس سه ویژگی مهم هنر و معماری هخامنشی نیز عبارت اند از :

- ❖ تأثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع آن حکومت
- ❖ درباری بودن آن
- ❖ طبیعت گرایی

اوج عظمت معماری ایران ← دوران داریوش یکم

مهم ترین و عظیم ترین بناهای ساخته شده به دستور داریوش یکم :

✓ کاخ آپادانا

✓ تخت جمشید

داریوش بزرگ در لوح سنگی یادبودی که در کاخ آپادانا کشف شد، تأکید می کند که: این بنای مجلل را با گردآوردن بنایان و کارگران ماهر و مصالح ساختمانی عالی از سراسر امپراتوری ساخته است. تخت جمشید نیز که به دستور داریوش یکم و جانشینانش ساخته شد، مثل کاخ آپادانا با مشارکت جمع کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران و نیز با گردآوری مصالح ساختمانی از سراسر قلمرو هخامنشی بر پا شد

← کاخ آپادانا
کاخ بزرگ واقع در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری هخامنشی

← تخت جمشید
عظیم ترین مجموعه ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان

سنگ نگارها

اقدامات شاهان برای ثبت رویدادها به وسیله کندن کاری نقش ها بر دیوارهای سنگی یا صخره های کوهستانی در کشور ما پیشینه ای کهن دارد.

از سلسله هخامنشیان نقش برجسته های سنگی فراوانی باقی مانده که به وضوح مهارت، ذوق و ظرافت هنرمندان سنگ تراش آن زمان را نشان می دهد. برخی از این نقش برجسته ها بر سینه صخره ای کوه ها و بسیاری دیگر از آن ها روی دیوارهای بناهای حکومتی به ویژه کاخ ها و آرامگاه ها، به زیبایی هر چه تمام تر کندن کاری شده اند. نقش و نگاره های کندن کاری شده روی سنگ ها اغلب عبارت اند از: پیکره پادشاه و ملازمان او هنگام پیروزی بر دشمنان و یا بارعام، پیکره حیوانات واقعی و افسانه ای و هم چنین نمادها و نشانه های دینی.

نکته: در نقش برجسته های صخره ای دوران هخامنشیان، **اهوره مزدا** به شکل نمادین حلقه ای بال دار در حال پرواز بر بالای سر پادشاه نمایان است.

پژوهشگران با مقایسه نقش برجسته های دوران هخامنشی با دوران پیش از آن دریافتند که سنگ تراشان هنرمندی که در خدمت هخامنشیان بوده اند، از نقش برجسته های **بین النهرین** و به ویژه نقش برجسته های **آشوری الهام** و الگو گرفته اند. از دوران هخامنشیان، شماری تندیس یا مجسمه جانوری در **تخت جمشید** و **شوش** یافت شده است.



سمت راست: سردیس آشوربانیپال ترسیم شده براساس نقش برجسته کاخ نینوا و سمت چپ: سردیس داریوش یکم ترسیم شده براساس نقش برجسته های بیستون و تخت جمشید.

تنها تندیس انسانی باقی مانده که بزرگ تر از اندازه طبیعی ساخته شده پیکره ای بدون سر، متعلق به داریوش یکم است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است.

فلز کاری و جواهر سازی

ظریف ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را می توان در فلزکاری های نفیس و جواهرات ممتازی یافت که اختصاصاً برای پادشاه و درباریان ساخته شده اند. از دوران هخامنشی انواع گوناگونی از تکوک (ریتون) و دیگر ظرف های طلایی، نقره ای و مفرغی مزین به نقش های مختلف و نیز زیورآلات، کشف شده است.



بافندگی

تنها اثر باقی مانده از پارچه ها و دیگر بافته های عصر هخامنشی قالی پازیریک است.

جامه های پر نقش و نگار و تزیین شده پادشاه و سپاهیان در نقش برجسته ها نشان دهنده در اوج بودن هنر بافندگی در دوره هخامنشی است.

تالارهای بزرگ کاخ های پادشاهان در شوش و تخت جمشید با قالی ها و منسوجات نفیس و مرغوبی مفروش بوده اند.

اشکانیان

سلوکیان تمام تلاش خود را برای گسترش فرهنگ، هنر و معماری یونانی در ایران کردند. در آن زمان عده زیادی از یونانیان به ایران مهاجرت کردند و شهرهای جدیدی را بر پایه اصول معماری یونانی ایجاد کردند، سپس اشکانیان قدرت را به دست گرفتند و در آغاز دنباله روی دستاوردهای فرهنگی و هنری یونانیان بودند اما به تدریج از نفوذ فرهنگ، هنر و معماری یونانیان در ایران کاسته شد.

هنر در عصر اشکانیان در دو رشته ادامه یافت: ۱ معماری و شهرسازی ۲ پیکر سازی

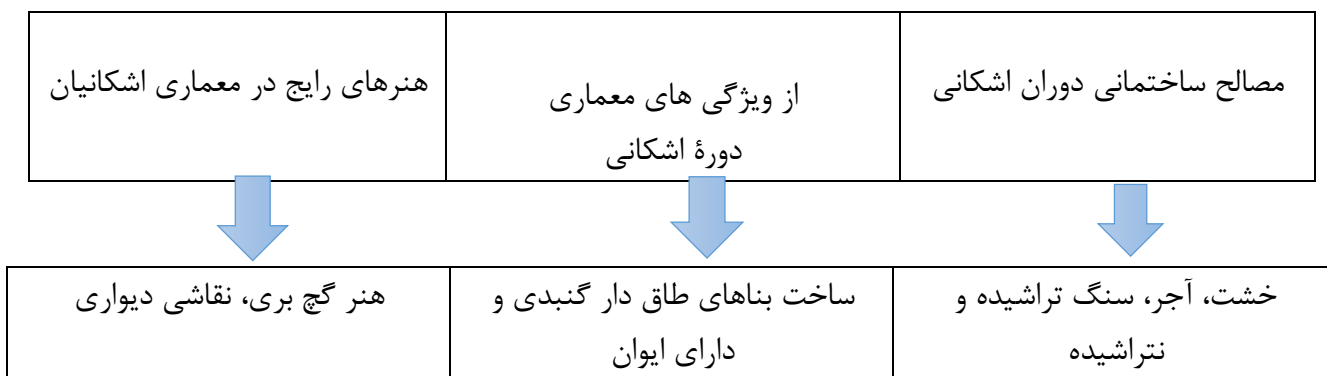
معماری و شهر سازی

در دوران اشکانیان، شهر و شهرنشینی گسترش قابل توجهی یافت.

آثار برجسته معماری دوران اشکانیان



بقایای شهر نسا	صد دروازه (دامغان)	معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه	کوه خواجه سیستان	کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور عراق
----------------	--------------------	---	------------------	--



هنر گچ بری در بناهای کوه خواجه به نهایت ظرافت خود رسید.



بقایای بناهای کوه خواجه و نقاشی دیواری آن - سیستان - دوره



تزیینات معماری دوره اشکانی
اشکانی

پیکر سازی

هنر مجسمه سازی در دوره اشکانیان، با تأثیر پذیری از هنر یونانی رونق پیدا کرد و برجسته ترین این آثار، پیکره برنزی شاهزاده اشکانی است. از دوران اشکانی، نقش برجسته هایی باقی مانده اما از نظر فنی و هنری در سطح نقش برجسته های هخامنشی و ساسانی نیستند. از دیگر هنرهای رایج دوره اشکانی سفالگری، فلزکاری و جواهرسازی بود که در این دوره سفال ها نقش و طرح متنوعی نداشتند، اما دارای لعابی اغلب سبز رنگ بودند.



ظروف فلزی و سفالی دوره اشکانیان

ساسانیان

حکومت ساسانی نیز همچون حکومت های پیشین و بلکه بیشتر از آنان به هنر و هنرمندان اهمیت می داد. در اثر توجه حکومت ساسانی به هنر و حمایت از آن، هنری پدید آمد که به لحاظ عظمت و شکوه، با هنر روم برابری می کرد و گاه بر آن برتری داشت. هنر ساسانی ریشه در هنرهای کهن ایرانی، هنر هخامنشی و هنر اشکانی داشت. هنر ساسانی حتی از هنر یونانی و رومی نیز تأثیر پذیرفته بود. پس از سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، هنر اسلامی تأثیر بسزایی از هنر ساسانی پذیرفت.



بقایای طاق کسری (کاخ تیسفون)

هنر در عصر ساسانی در رشته های: معماری و شهرسازی، سنگ نگاره ها، موسیقی، نقاشی و نگارگری، فلزکاری و قلم زنی بافندگی، قابل بررسی است.

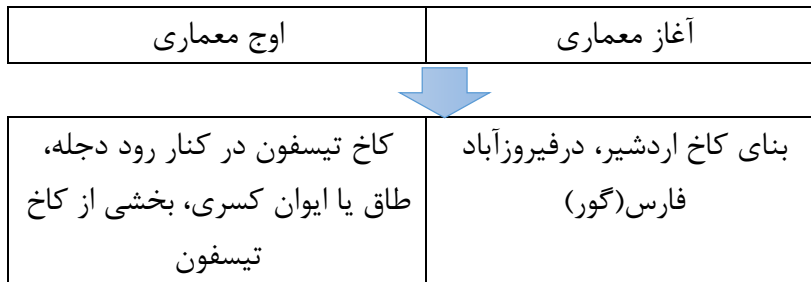
معماری و شهرسازی

معماری و شهرسازی در دوره ساسانیان پیشرفت چشمگیری کرد.

تزیینات داخلی کاخ ها و بناها در دوره ساسانی	از ویژگی های برجسته معماری ساسانی	یکی از باشکوه ترین و زیباترین بناهای ساسانی	مهم ترین آثار معماری این دوره
---	-----------------------------------	---	-------------------------------

موزاییک کاری نقاشی دیواری، گچ بری نقش برجسته	کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق، در ساخت بناها به ویژه کاخ ها	کاخ تیسفون (کنار رود دجله)	کاخ ها، آتشکده ها پل ها کاروانسراها، قلعه ها بندها(سدها)
--	---	-------------------------------	--

معماران ماهر ایرانی در آن زمان، فنون و مهارت های ساخت گنبد را چنان توسعه و ترقی دادند که سبک کار آنان، الگویی برای معماران در دوران اسلامی شد و حتی معماران اروپایی نیز آن را تقلید کردند. آتشکده های متعددی هم که در این عصر در مناطق مختلف ایران ساخته می شد، به شکل گنبد چهار طاقی بود و آتش مقدس در درون آن نگه داری می شد. در طی حدود ۴ قرن حکومت ساسانیان، شهرهای زیادی به ویژه در فارس و خوزستان به فرمان پادشاهان بنا شد.



نکته: طرح و نقشه شهرهای ساسانی مثل شهرهای اشکانی به شکل دایره بود.



عکس هوایی از بقایای شهر فیروزآباد (گور)



نمونه بازسازی شده تصویر سمت چپ (ماخذ: هفت رخ فرخ ایران)

سنگ نگاره ها

بار دیگر در دوره ساسانی هنر کننده کاری بر روی دیوارهای سنگی و صخره ها، اوج گرفت و هنرمندان پیکرتراش، استعداد و نبوغ خود را به نمایش گذاشتند.

از دوران ساسانی نقش برجسته های فراوان و در مقیاس بزرگ باقی مانده است که اکثر آن ها در فارس (زادگاه خاندان شاهی) قرار دارند. محتوا و مضمون این نقش ها اعطای منصب شاهی از سوی اهوره مزدا به شاه و صحنه هایی از پیروزی های شاهان بر دشمنان است.

شامل دو طاق سنگی بزرگ و کوچک نقش دار و یک نقش برجسته بدون طاق

مجموعه طاق
بستان

معروف ترین نقش
برجسته دوره ساسانی

نکته: علت معروف شدن این مجموعه به طاق بستان، طاق بزرگی است که شکارگاه خسرو پرویز را در دیواره های داخلی طاق نشان می دهد.

نقاشی و نگارگری

در دوران ساسانی هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی مهارت زیادی در ترسیم گل و گیاه و جانوران و انسان از خود نشان دادند که این نقش و نگارها الهام بخش هنرمندان دوران بعد مخصوصاً دوره اسلامی بود.

فلز کاری و قلم زنی

آثار نقره ای عهد ساسانی که با مهارت و ظرافت فوق العاده ای ساخته شده اند، شهرت فراوانی دارند.

دارای نقش و نگارهای بسیار زیبا و ظریف، اغلب برای مصرف خاندان شاهی

بشقاب، سینی، کاسه

بیشتر آثار فلزی باقی مانده از عهد ساسانی

بعدها هنرمندان دیگر کشورها از طرح و نقش این ظروف، در آثار هنری خود تقلید کردند.

نکته: بر خلاف فلزکاری، سفالگری در دوره ساسانی رونق گذشته را نداشت.



ظروف فلزی دوره

دوره ساسانی یکی از دوران های درخشان موسیقی ایران است. هنرمندان در دوره ساسانی، بیش از پیش مورد توجه شاهان قرار گرفتند و از منزلت و امتیازات ویژه برخوردار شدند. از خوانندگان و نوازندگان آن دوره با عنوان گوسان، خنیاگر و رامشگر یاد شده است.



کَرنَا، یکی از سازهای موسیقی به جا مانده از دوره باستان

بافندگی

هنرمندان عهد ساسانی در زمینه بافندگی، اعم از بافت پارچه و قالی، آثار زیبایی از خود بر جای گذاشتند. منسوجات ویژه عهد ساسانی، به ویژه پارچه های ابریشمی، بسیار ظریف و پرنقش و نگار بودند. شواهد موجود بیانگر رونق و شکوفایی هنر فرش بافی در آن دوره است.

نکته: قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد.



قطعه هایی از بقایای پارچه های پشمی به جا مانده از ساسانیان-موزه متروپولیتن نیویورک

خلاصه درس: مادی ها

از دوره مادی، آثار هنری مختلفی شامل اشیای زرین و سیمین و ظروف سفالی به دست آمده است. هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است. دستاوردهای حکومت مادی در عرصه معماری نیز قابل توجه است. پایتخت مادی ها شهر هگمتانه بود که یونانیان به آن اکباتان می گفتند.

خلاصه درس: هخامنشیان

در دوران هخامنشیان، هنر و معماری ایران به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان، به اوج شکوفایی رسید. یکی از ویژگی های مهم هنر و معماری هخامنشی، تاثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع آن حکومت بود. در این دوره تجربیات و سبک های هنری اقوام غیرایرانی با شیوه های بومی ترکیب شد. دیگر ویژگی شاخص هنر و معماری دوره هخامنشی، درباری بودن آن بود. ویژگی دیگر هنر هخامنشی، طبیعت گرایی بود. قدیمی ترین بنای این دوره در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی، بر پا شد. دوران داریوش یکم اوج شکوه و عظمت معماری ایران است. داریوش کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخت. شاهکار معماری جهان باستان، تخت جمشید نیز به دستور داریوش

یکم بر پا گردید. از دوران هخامنشیان نقش برجسته های فراوانی باقی مانده است. پژوهشگران با مقایسه نقش برجسته های دوره هخامنشی دریافتند که از نقش برجسته های آشوری، الگو و الهام گرفته شده است. ظریف ترین آثار فلزی دوران هخامنشیان برای پادشاه و درباریان ساخته شده اند. از پارچه ها و دیگر بافته های عصر هخامنشی به جز قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است.

خلاصه درس: اشکانیان

در دوران اشکانیان، شهر و شهر نشینی گسترش قابل توجهی یافت. بقایای شهر نساء، صد دروازه، معبد آناهیتا، کوه خواجه سیستان، کاخ شهر هترا، از آثار برجسته دوران اشکانیان است. ساخت بناهای طاق دار، گنبدی و دارای ایوان، از ویژگی های معماری دوران اشکانیان است. هنر گچ بری در زمان اشکانیان رواج یافت. آرایه دیگری که در معماری اشکانی رواج داشته نقاشی دیواری است. هنر مجسمه سازی در دوران اشکانیان، متأثر از هنر یونانی رونق گرفت. برجسته ترین هنر مجسمه سازی اشکانی، پیکره برنزی شاهزاده اشکانی است. سفال های دوره اشکانی نقش و طرح متنوع و گوناگونی نداشتند اما دارای لعابی اغلب سبز رنگ بودند.

خلاصه درس: ساسانیان

بر اثر توجه حکومت ساسانی به هنر و پشتیبانی آنان از هنرمندان، هنری پدید آمد که به لحاظ عظمت و شکوه، با هنر روم برابری می کرد و گاه بر آن برتری داشت. هنر ساسانی ریشه در هنرهای کهن ایران و نیز هنر دوران هخامنشی و اشکانی داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تاثیر پذیرفته بود. پس از سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، هنر اسلامی، تاثیر بسزایی از هنر ساسانی پذیرفت. معماری و شهر سازی در دوره ساسانیان پیشرفت چشمگیری کرد. معماری ساسانی با بنای کاخ اردشیر در فیروزآباد فارس آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج رسید. ویژگی برجسته معماری دوره ساسانیان کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها به ویژه کاخ ها بود. طرح و نقشه شهرهای ساسانی همچون شهرهای اشکانی دایره بود. از دوران ساسانی نقش برجسته های فراوان و در مقیاس بزرگ باقی مانده است که اکثر آنها در فارس قرار دارند. معروفترین نقش برجسته دوره ساسانی، مجموعه طاق بستان است. در دوران ساسانیان هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق چشمگیری یافت. بیشتر آثار زیبا و ظریف فلزی دوره ساسانی برای مصرف خاندان شاهی و خانواده های اشرافی تهیه می شدند. هنر سفالگری در دوره ساسانی رونق گذشته را نداشت. دوره ساسانی یکی از دوران های درخشان موسیقی ایران است. از خوانندگان و نوازندگان آن دوره با عنوان گوسان، خنیاگر و رامشگر یاد شده است. در بافندگی ساسانیان استعداد و نبوغ هنری در خلق آثار به نمایش گذاردند. قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد.

پاسخ فعالیت های درس:

فعالیت ۱:

الف- تاثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع آن حکومت بود که پیشینه تمدنی درخشان داشتند. زیرا درایوش در این سنگ نوشته از شانزده قوم و کشور که مصالح ساختمان را تهیه کرده اند و از هشت قوم که قابلیت های هنری و صنعت کاری خود را در ساختمان بنا به کار برده اند بر اساس این کتیبه : الواح کاج از لبنان، طلا از ساردو باختر، سنگ عقیق از سغد، سنگ فیروزه از خوارزم، نقره و چوب از مصر زیورهای دیوارها از ایونی، عاج از سند، کوش و رخج، ستون های سنگی از سنگ اپیرادوش از ایلام، سنگ کاران ایونیایی و ساردی، زرگران مادی و مصری آجر کاران از بابل، چوب کاران از سارد و مصر و کسانی که دیوار آراستند از ماد و مصر بودند.

پ- هدف ستایش از بسیج تولیدات و نیروی انسانی یک شاهنشاهی در خدمت به پادشاه است این اسناد اتحاد همه اقوام شاهنشاهی و همکاری آنها با شاه نشان می دهد و بیشترین تاکید بر فرمانبرداری سیاسی و استیلای خراج گذاری دارد. وبه نوعی نشان می دهد که در چه دایره ای و سیعی ملل واقوام گوناگون تحت تابعیت شاهنشاهی قرار گرفته اند و در سازندگی پایتخت و مقرر حکومت شرکت دارند.

فعالیت ۲:



سمت راست سردیس آشوربانیپال که بر اساس نقش برجسته کاخ نینوا ترسیم شده و سمت چپ سردیس داریوش یکم که بر اساس نقشه برجسته های تخت جمشید ترسیم شده است.

نوع ریش و ظاهر تقریباً یکسانی داشتند و نتیجه می گیریم که از نقش برجسته های بین النهرین به ویژه آشوری، الهام و الگو گرفتند.

پاسخ پرسش های نمونه درس:

سوال ۱:

۱- تاثیر پذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع که وجه غالب آن تاثیر روح ایرانی در آن بود. ۲- درباری بودن آن بود که شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می گذاشت. ۳- طبیعت گرایی، با استفاده از عناصر طبیعت مانند اشکال جانوران و گیاهان.

سوال ۲:

مضامین تاکید بر جایگاه شخص شاه و ارتباط او با اهورامزدا، عقاید و نمادهای مذهبی، پیکره حیوانات واقعی و یا افسانه ای و... اهمیت این منابع به عنوان تنها منبع دست اول که از دوران باستان باقی مانده است و می تواند بیانگر بسیاری از جنبه های زندگی ایرانیان باشد.

سوال ۳:

استفاده از الگوی ایوان و طاق و گنبد، در ساخت بناها که در هر دو حکومت مشترک بوده است و در آثار معماری بعد از خودشان مورد استفاده حکومت های دیگر قرار گرفت.

سوال ۴:

هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی در ترسیم نقوش گل و گیاه، جانوران و انسان، مهارت فراوانی از خود نشان دادند. نقش و نگارهای نقاشان ایرانی در عهد ساسانی، الهام بخش هنرمندان دوران بعد به ویژه دوره اسلامی بود.

سوال ۵:

- ۱- استفاده از دستاوردهای ملل تابع، به خصوص هنر و معماری بین النهرین.
- ۲- توجه پادشاهان و حکام به ساخت انواع کاخ و سنگ نگاره های یادبود.
- ۳- شکوفایی اقتصادی حکومت های باستانی و توان مالی آنها در رونق فرهنگ و هنر.

معانی واژگان درس:

هگمتانه: همدان به معنی «جای به هم آمدگان»، «جای گرد آمدگان» پایتخت مادها و پایتخت تابستانی هخامنشیان و ساتراپ نشین مدیا از هخامنشیان تا ساسانیان بود.

یونانیان هگمتانه را اکباتان می خواندند. این شهر کهن نخستین پایتخت ایران بوده به همراه آتن در یونان و رم در ایتالیا از معدود شهرهای باستانی جهان هستند که همچنان زنده و مهم مانده است. هرودوت این شهر را ساخته دیاکو دانسته و گفته که هفت دیوار داشته که هر کدام به رنگ یک سیاره بوده اند. طبق نوشته های دیگر مورخین یونانی دیاکو تصمیم به ساخت قصری به صورت هفت قلعه تودرتو گرفت. که کاخ پادشاهی و خزانه در قلعه هفتم قرار داشته باشد. و به تقلید از رنگ آمیزی قصرهای بابلی دستور داده بود کنگره های هر قلعه به رنگ مخصوصی در آورد. رنگ کنگره اوا سفید، دومی سیاه، سومی ارغوانی، چهارمی آبی، پنجمی نارنجی، کنگره داخلی سیمین وزرین بودند.

پاسارگاد: مجموعه میراث جهانی پاسارگاد مجموعه ای از سازه های باستانی برج مانده از دوران هخامنشی است که در شهرستان پاسارگاد در استان فارس جای گرفته است. این مجموعه در برگیرنده ساختمان هایی چون آرامگاه کوروش بزرگ، مسجد پاسارگاد، باغ شاهی، کاخ دروازه، پل، کاخ بارعام، کاخ اختصاصی بنای برج سنگی، آب نماهای باغ شاهی، آرامگاه کمبوجیه، ساختارهای دفاعی دژ تل تخت، کاروانسرای مظفری، محوطه مقدس و تنگه بلاغی است. پاسارگاد، دوره هخامنشی است بر اساس مدارک و شواهد موجود نام پاسارگاد برای نخستین بار در دوره هخامنشی مطرح می شود که از لحاظ مکانی به دشتی اطلاق می شود که کوروش بزرگ به عنوان مرکز فرماندهی خود بر گزید و در آن اقدام به ساخت بناها و کاخ ها نمود. در دوره اسلامی به علت عظمت سنگهای بکار رفته در این مجموعه این مکان، بناهایش را به سلیمان نبی نسبت داده اند و خود پاسارگاد هم به نام مشهد ام النبی یا مشهد مادر سلیمان معروف گشت.

تخت جمشید: پایتخت باشکوه تشریفاتی پادشاهی ایران در زمان امپراتوری هخامنشیان بوده است. این شاهکار معماری جهان باستان به دستور داریوش یکم بر پا گردید. وسعت کامل کاخ های تخت جمشید ۱۲۵ هزار متر مربع است. از بخش های مهم زیر تشکیل یافته است: کاخ های رسمی و تشریفاتی تخت جمشید (کاخ دروازه ملل)، سرای نشیمن و کاخ های کوچک اختصاصی، خزانه شاهی، دژ و باروی حفاظتی. پرسپولیس، پرسه پلیس، هزار ستون، صد ستون و یا چهل منار: نام تخت جمشید در زمان ساخت، «پار سه» به معنای «شهر پارسیان» بود. یونانیان آن را پرسپولیس (به یونانی یعنی «پار سه شهر») خوانده اند. در فارسی معاصر این بنا را تخت جمشید یا قصر شاهی جمشید پادشاه اسطوره ای ایران می نامیدند. در زمان ساسانیان به تخت جمشید ست ستون (صد ستون) می گفتند.

کاخ آپادانای شوش: قصر زمستانی شاهان هخامنشی بوده است. این کاخ به دستور داریوش بزرگ پادشاه هخامنشی در حدود سال های ۵۱۵_۵۲۱ پیش از میلاد در شوش (شهر باستانی) روی آثار و بقایای عیلامی بنا نهاد شد. دیوارهای کاخ از خشت و ستون های آن از جنس سنگ است کاخ داریوش واحدهای مختلفی از جمله تالار بارعام، حرم سرا، دروازه و کاخ پذیرایی و همچنین سه حیاط مرکزی دارد. دیوارهای داخلی کاخ با آجر لعابدار منقوش با طرح های سپاه جاویدان، شیر بالدار و نقش گل نیلوفر آبی مزین بوده اند که بقایای به جای مانده آنها در موزه های خارجی و داخلی نگهداری می شوند. این کاخ که بارگاه یا آپادانه نامیده شده توسط اردشیر دوم تجدید بنا شده است.

تکوک (ریتون): کوک شیر غران از آثار باستانی دوره هخامنشی است. این تکوک دارای یک ظرف مخروطی شکل و یک شیر است که در حال نعره کشیدن است. ظروف مجرادار شاخی شکل با سر جانداران، پیشینه تاریخی و سابقه طولانی در شرق نزدیک، یونان و ایتالیا دارد. این تکوک همانند تعداد دیگری از تکوک های دوره هخامنشی، دارای ویژگی قائم بودن زاویه محور حیوان با ظرف است. در این تکوک قطعات با لحیم کاری به هم وصل شده اند و این عمل از دید بیننده پنهان است، این مهارت، شیوه بسیار عالی و فنی هنرمندان هخامنشی را بازگو می کند. شیر غران یکی از نمادهای هنرورزی در تزئینات آثار به جا مانده از دوره هخامنشیان است.

کوه خواجه سیستان: کوه خواجه (کوه اوشیدا) یا (کوه رستم)، تنها عارضه طبیعی در دشت سیستان است که در ۳۰ کیلومتری جنوب غربی شهر زابل قرار دارد. اوشیدا در زبان پارسی میانه به معنی ابدی است. این کوه دوزنقه‌ای شکل که نزد سه دین اسلام، مسیحیت و زرتشت مقدس است، از سنگ‌های بازالت سیاه رنگ تشکیل شده و با ارتفاع ۶۰۹ متر از سطح دریا، مانند جزیره‌ای در میان دریاچه هامون قرار دارد. نقش معروف (اسوا استیکا) از جمله نقش‌های دیوارهای بنای کوه خواجه زابل است. در اطراف این کوه تعداد زیادی آثار باستانی از دوران ساسانیان، اشکانیان و بقایای اماکن اسلامی و معبد بودایی باقی مانده است که شامل مجموعه‌ی کاخها، قلعه کهک کهزاد، قلعه چهل دختر، قلعه سر سنگ، آرامگاه خواجه غلطان ساختمان پیر گندم بریان، خانه شیطان، بناهای منفرد آرامگاهی و قبور اسلامی است. باستان شناسان، کاربری توامان زیستی، دفاعی، نظامی و مذهبی را پیشنهاد داده اند که محل زندگی حکمرانان و سکانشاهان روزگار اشکانی و ساسانی است.

هترا (الحضر): هترا یا حضرا (به عربی: الحضر) یا حتره یا حترا شهری باستانی است که در استان نینوا، عراق قرار دارد. شهر هترا دارای معماری خاصی است که می‌توان سه نوع تمدن ایرانی، یونانیان و رومی را در آن دید. هترا یکی از معدود آثار به جا مانده از دوران اشکانی است. سرستون‌ها و سنتوری یونانی به جا مانده در این بنا می‌تواند نشانه صلح ایران و یونان و تاثیرپذیری اشکانیان از فرهنگ یونانی باشد. به احتمال قوی شهر در زمان اردشیر فتح شده است. مهم ترین بخش این بنای پیشگاه خورشید است. در زمان اشکانی مرز بین ایران و روم بوده است رومیان به طمع دستیابی به نذری های نیایشگاه خورشید بارهابه این منطقه حمله کردند این بنا با ترکیبی از ایوان های ردیفی ساخته شده است و در پشت ایوان ها بنایی کوشک مانند دیده می شود.

طاق کسری یا ایوان مداین: برجسته ترین یادگار شاهنشاهی ساسانی، در تیسفون واقع در عراق فعلی است. این اثر باستانی در ۳۷ کیلومتری جنوب بغداد در کناره خاوری رود دجله واقع شده است. این شهر در دوران اشکانیان به عنوان پایتخت غربی ایران در منطقه میان رودان ساخته شد، و در دوران ساسانی ارزش خود را به عنوان مرکز نیروی سیاسی و اقتصادی نگهداشت.

پس از حمله اعراب به ایران، شهر تیسفون به تاراج رفت و رفته رفته متروکه گشت. تیسفون نزدیک به ششصد سال پایتخت ایران بود کاخ با شکوه ساسانیان را که هنوز آثار آن در جانب خاوری دجله نمایان است، اعراب ایوان کسری نام دادند این شهر پایتخت شاهنشاهی اشکانیان و سپس ساسانیان تا پیروزی اعراب بر ایران بود. هنگامی که تیسفون پایتخت پادشاهان ساسانی شد پارسی میانه زبان دربار و تا اندازه‌ای زبان مردم شهر شد.

شهر گور (اردشیر خوره یا فیروز آباد قدیم): محلی باستانی است در شهرستان فیروزآباد، استان فارس است. این شهر در اوایل قرن سوم میلادی به دستور اردشیر بابکان بنیاد شد. گور در زمان آبادانی خود، مرکز بخشی از ایالت فارس به نام کوره اردشیر خوره بود. طرح و الگوی این شهر دایره‌ای شکل است. بناهای حکومتی و محل اقامت درباریان در آن قرار داشته است. شهر گور اولین شهر دایره‌ای در ایران و یکی از نخستین شهرهای دایره‌ای در جهان نیز محسوب می‌شود. شهر گور باستانی اکنون متروک مانده و شهر کنونی فیروزآباد در سه کیلومتری آن قرار دارد.

طاق بستان: طاق بستان (به کردی کرمانشاهی «طاق وه سان» به معنی طاق ساخته شده از سنگ) مجموعه‌ای از سنگ نگاره‌ها و سنگ نوشته‌های دوره ساسانی است که در کردستان ایران شمال غربی شهر کرمانشاه و در غرب ایران واقع شده است. این مجموعه در قرن سوم میلادی ساخته شده است و ارزش هنری و تاریخی زیادی دارد. چند صحنه تاریخی از جمله تاج‌گذاری خسرو پرویز، تاج‌گذاری اردشیر دوم، تاج‌گذاری شاهپور دوم و سوم و همچنین چند سنگ نوشته (کتیبه) به خط پهلوی کتیبه‌ای و مراسم شکار گراز توسط سوار کاران و نواختن موسیقی با آلات موسیقی چنگ در آن حک شده است. وجود کوه و چشمه در این مکان، آن را به گردش‌گاهی زیبا تبدیل نموده که از زمان‌های دیرین تا به امروز مورد توجه بوده است.

کرنا: کرنا به فتح کاف یکی از کهن‌ترین سازهای بادی ایران است که در خانواده سازهای بادی قمیش دار دسته بندی می‌شود. بر اساس نوشته‌های تاریخی و اشیاء مکشوفه از امپراطوری هخامنشی، پیشینه ۲۵۰۰ ساله اش، قطعی به نظر می‌رسد. چنین به نظر می‌رسد کرنا در ساختار حکومتی هخامنشیان، چیزی بیش از یک ابزار موسیقایی بوده و احتمالاً نمادی از قدرت امپراطوری محسوب می‌شده است. با توجه به مستندات تاریخی، چنین می‌نماید منطقه فارس واقع در جنوب ایران، یگانه خاستگاه اصلی این ساز باشد. به همین دلیل در بیشتر نوشته‌های تاریخی همواره از آن به عنوان کرنا فارس یاد می‌شود. نگاهی به ساختمان کرنا هخامنشی، نشان می‌دهد که این ساز جد کرنا امروزی است. در واقع چیزی که از عهد باستان بر جای مانده، تنها بخشی از بدنه کرناست و دو بخش دیگرش که غیر فلزی بوده‌اند، به مرور زمان پوسیده‌اند.

گوسان، خنیاگران، رامشگران: گوسان (ارمنی): به معنی خنیاگری است که اشعاری حاوی داستان‌های پادشاهان و قهرمانان گذشته، همراه با آوای موسیقی می‌خوانده است. در زبان پهلوی به کسانی که ترانه ملی و مردمی می‌خواندند و حماسه سرایی می‌نمودند گوسان یا کوسان می‌گفتند. واژه گوسان تا جایی که می‌دانیم در دو متن فارسی به کار رفته است. یکی از آشناترین آنها، منظومه ویس و رامین می‌باشد که این واژه در آن به شکل کوسان بکار رفته است.

در عهد ساسانی رامشگران و خنیاگران در بارگاه شاهان ساسانی مقام بالایی داشتند. معروفترین رامشگران و ترانه سازان در دربار خسرو پرویز سرکش و باربد بوده‌اند. در زمان خسرو اول انوشیروان آیین مزدک با بنیان موسیقایی بوجود آمد. در آن دوران نوازندگان و خوانندگان نه تنها اشخاصی دورگرد نبودند بلکه به بالاترین طبقه دربار تعلق داشته‌اند و از اشراف خاندان سلطنتی بشمار می‌آمدند. خسرو پرویز بسیار به موسیقی علاقه‌مند بود و از موسیقی دانان حمایت می‌کرد.

قالی بهارستان: فرش بهارستان متعلق به دوره ساسانی که با نام‌های بهار خسرو و بهار کسری نیز شناخته می‌شود، یکی از مهم‌ترین آثار هنری ایران است که بر اثر حمله اعراب به ایران و انتقال آن به مدینه توسط اعراب تکه‌تکه شد. این فرش در ایوان کسری قرار داشته و دارای ۱۴۰ متر طول و ۲۷ متر پهنا بوده است، در بافت این فرش از ابریشم، طلا، نقره و جواهراتی چون زمرد و مروارید استفاده شده است و طرح آن یکی از باغ‌های بهشت را نشان می‌دهد.

نمونه سوالات مکمل درس برای درک بهتر مطالب مطرح شده در درس



درست و نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید: (به همراه پاسخ)

- ۱- هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان شرق فلات ایران بوده است. (ص ۱۴۳) نادرست
- ۲- پایتخت مادی ها شهر هگمتانه، همدان امروزی، بود که یونانیان به آن اکباتان می گفتند. (ص ۱۴۳) درست
- ۳- قدیمی ترین بناهای دوره هخامنشیان که آثاری از آنها بر جا مانده در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی بر پا شدند. (ص ۱۴۴) درست
- ۴- دوران اردشیریکم، اوج شکوه و عظمت معماری ایران است. (ص ۱۴۵) نادرست
- ۵- عظیم ترین مجموعه ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان، تخت جمشید به دستور داریوش یکم بر پا گردید. (ص ۱۴۶) درست
- ۶- کاخ آپادانای شوش با مشارکت کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران با گردآوری مصالح ساختمانی از سراسر قلمرو هخامنشی، بر پا گردید. (ص ۱۴۶) درست
- ۷- تنها تندیس انسانی باقی مانده از دوران هخامنشیان، پیکره بدون سر، متعلق به داریوش یکم است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است. (ص ۱۴۷) درست
- ۸- از پارچه ها و دیگر بافته های عصر هخامنشی به جز قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است. (ص ۱۴۷) درست
- ۹- در دوران هخامنشیان، شهر و شهر نشینی گسترش قابل توجهی یافت. (ص ۱۴۷) نادرست
- ۱۰- هنر گچ بری در دوران اشکانیان رواج یافت. (ص ۱۴۸) درست
- ۱۱- هنر گچ بری اشکانیان در بناهای کوه خواجه، به نهایت ظرافت رسید. (ص ۱۴۸) درست
- ۱۲- آرایه دیگری که در معماری اشکانی رواج داشته، نقاشی دیواری است. (ص ۱۴۸) درست
- ۱۳- پس از سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، هنر اسلامی، تاثیر بسزایی از هنر ساسانی پذیرفت. (ص ۱۴۹) درست
- ۱۴- معماری ساسانی با بنای کاخ اردشیر در فیروز آباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج رسید. (ص ۱۵۰) درست
- ۱۵- طرح و نقشه شهرهای ساسانی همچون شهرهای اشکانی مربع بود. (ص ۱۵۰) نادرست
- ۱۶- از دوره ساسانی نقش برجسته های فراوان در مقیاس بزرگ باقی نمانده است. (ص ۱۵۰) نادرست
- ۱۷- نقش برجسته های دوران ساسانی، بیشتر در کرمانشاه، زادگاه خاندان شاهی قرار دارند. (ص ۱۵۰) نادرست
- ۱۸- معروف ترین نقش برجسته دوره ساسانی، مجموعه طاق بستان است. (ص ۱۵۱) درست
- ۱۹- آنچه مجموعه طاق بستان را معروف کرده، طاق بزرگی است که شکارگاه خسرو پرویز را در دیواره های داخلی طاق نشان می دهد. (ص ۱۵۱) درست
- ۲۰- دوره ساسانی دوران افول موسیقی ایران است. (ص ۱۵۲) نادرست
- ۲۱- قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد. (ص ۱۵۲) درست

جاهای خالی را با کلمات مناسب تکمیل کنید: (به همراه پاسخ)



- ۱- هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان فلات ایران بوده است. (ص ۱۴۳) غرب
- ۲- پایتخت مادی ها شهر بود که یونانیان به آن اکباتان می گفتند. (ص ۱۴۳) هگمتانه
- ۳- قدیمی ترین بناهای دوره هخامنشیان که آثاری از آنها بر جا مانده در ،نخستین پایتخت هخامنشی بر پا شدند. (ص ۱۴۴) پاسارگاد
- ۴- دوران ،اوج شکوه و عظمت معماری ایران است. (ص ۱۴۵) داریوش یکم
- ۵- عظیم ترین مجموعه ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان، به دستور داریوش یکم بر پا گردید. (ص ۱۴۶) تخت جمشید
- ۶- کاخ شوش با مشارکت کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران با گردآوری مصالح ساختمانی از سراسر قلمرو هخامنشی، بر پا گردید. (ص ۱۴۶) آپادانا
- ۷- تنها تندیس انسانی باقی مانده از دوران هخامنشیان، پیکره بدون سر، متعلق به است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است. (ص ۱۴۷) داریوش یکم
- ۸- از پارچه ها و دیگر بافته های عصر هخامنشی به جز قالی چیزی باقی نمانده است. (ص ۱۴۷) پازیریک
- ۹- در دوران ،شهر و شهر نشینی گسترش قابل توجهی یافت. (ص ۱۴۷) اشکانیان
- ۱۰- هنر در دوران اشکانیان رواج یافت. (ص ۱۴۸) گچ بری
- ۱۱- هنر گچ بری اشکانیان در بناهای ،به نهایت ظرافت رسید. (ص ۱۴۸) کوه خواجه
- ۱۲- آرایه دیگری که در معماری اشکانی رواج داشته ، است. (ص ۱۴۸) نقاشی دیواری
- ۱۳- پس از سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، ،تاثیر بسزایی از هنر ساسانی پذیرفت. (ص ۱۴۹) هنر اسلامی
- ۱۴- معماری ساسانی با بنای در فیروز آباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت به اوج رسید. (ص ۱۵۰) کاخ اردشیر- کاخ تیسفون
- ۱۵- طرح و نقشه شهرهای ساسانی همچون شهرهای اشکانی بود. (ص ۱۵۰) دایره
- ۱۶- از دوره نقش برجسته های فراوان در مقیاس بزرگ باقی مانده است. (ص ۱۵۰) ساسانی
- ۱۷- نقش برجسته های دوران ساسانی، بیشتر در ،زادگاه خاندان شاهی قرار دارند. (ص ۱۵۰) فارس
- ۱۸- معروف ترین نقش برجسته دوره ساسانی، مجموعه است. (ص ۱۵۱) طاق بستان
- ۱۹- دوره یکی از دوران های درخشان موسیقی ایران است. (ص ۱۵۲) ساسانی
- ۲۰- قالی که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد. (ص ۱۵۲) بهارستان

به سوالات زیر پاسخ دهید: (به همراه پاسخ)

- ۱- اشیاء بدست آمده ی زرین و سیمین و ظروف سفالی دوره ماد نشان از چیست؟ (ص ۱۴۳)
- ۲- دستاوردهای حکومت ماد، در عرصه معماری را نام ببرید. (ص ۱۴۳)
- ۳- چرا مادی ها در قلعه سازی تبحر زیادی داشتند؟ (ص ۱۴۳)
- ۴- چرا در دوران هخامنشیان هنر و معماری ایران به اوج شکوفایی رسید؟ (ص ۱۴۳)
- ۵- اهورا مزدا در نقش برجسته های صخره ای عصر هخامنشیان به چه شکل نمایان می شد؟ (ص ۱۴۶)
- ۶- چگونه می توان پی برد که هنر بافندگی در عصر هخامنشی در اوج قرار داشته است؟ (ص ۱۴۷)
- ۷- هنر مجسمه سازی در دوران اشکانیان متأثر از هنر کدام تمدن رونق گرفت؟ (ص ۱۴۸)
- ۸- برجسته ترین مجسمه باقی مانده از دوران اشکانیان را نام ببرید؟ (ص ۱۴۸)
- ۹- کدام هنر در دوران ساسانیان رونق گذشته را نداشت؟ (ص ۱۵۱)

پاسخ

- ۱- هنرمندان مادی در فلزکاری، جواهر سازی و سفالگری مهارت در خور توجهی داشته اند.
- ۲- در این دوره قلعه ها، کاخ ها و شهرهایی ساخته ساخته شد.
- ۳- برای مقابله با دشمنان خارجی بویژه آشوریان، قلعه های مستحکمی ساختند.
- ۴- به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان.
- ۵- به شکل نمادین حلقه ای بال دار در حال پرواز بر بالای سر پادشاه نمایان است.
- ۶- جامه های پر نقش نگار و تزیین شده پادشاه و سپاهیان در نقش برجسته ها.
- ۷- یونان
- ۸- پیکره برنزی شاهزاده اشکانی
- ۹- سفالگری
- ۱۰- گوسان، خنیاگر و رامشگر

به سوالات زیر پاسخ دهید: (به همراه پاسخ)

- ۱- ویژگی های مهم هنر و معماری هخامنشیان را بنویسید؟ (ص ۱۴۳)
- ۲- کاربردهای هری ک از پایتخت های هخامنشیان را بنویسید: (ص ۱۱۴ و ۱۴۵)
الف) پاسارگاد
ب) آپادانا
- ۳- نقش و نگارها و کنده کاری های عصر هخامنشیان شامل چه مواردی می شود؟ (ص ۱۴۶)
- ۴- پژوهشگران با مقایسه نقش برجسته های دوره هخامنشی با دوران پیش از آن به چه نتایجی دست یافتند؟ (ص ۱۴۶)
- ۵- ظریف ترین آثار هنری دوران هخامنشیان چیست و متعلق به چه کسانی بوده است؟ (ص ۱۴۷)
- ۶- آثار برجسته معماری دوران اشکانیان را نام ببرید؟ (ص ۱۴۸)
- ۷- ویژگی های معماری دوران اشکانیان را بنویسید. (ص ۱۴۸)
- ۸- ویژگی های سفال های باقی مانده از دوران اشکانیان را بنویسید. (ص ۱۴۸)
- ۹- چرا هنر ساسانی به لحاظ عظمت و شکوه، با هنر روم برابری می کرد؟ (ص ۱۴۹)
- ۱۰- ریشه هنر عصر ساسانی چیست؟ (ص ۱۴۹)
- ۱۱- ویژگی برجسته معماری دوره ساسانی را بنویسید؟ (ص ۱۵۰)
- ۱۲- در دوره ساسانیان برای تزئینات داخلی کاخ ها و بناها از چه روش هایی استفاده می شد؟ (ص ۱۵۰)
- ۱۳- محتوای نقش برجسته های عصر ساسانی چه بوده؟ (ص ۱۵۰)
- ۱۴- وضعیت هنر نقاشی و نگارگری عصر ساسانی را ارزیابی کنید. (ص ۱۵۱)

پاسخ

- ۱- ۱- تاثیر پذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع آن حکومت که پیشینه تمدنی درخشانی داشتند- در این دوره تجربیات و سبک های هنری اقوام غیر ایرانی با شیوه های بومی ترکیب شد و هنری بوجود آمد که کاملا تازگی داشت و روح هنر ایرانی بر آن حاکم بود- ۳- ویژگی شاخص هنر و معماری دوره هخامنشی درباری بودن آن بود به این معنی که شکوه شاهانه و

- تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می گذاشت ۴- یکی دیگر از ویژگی های هنر هخامنشی، طبیعت گرایی یا به عبارت دیگر استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری شان است.
- ۲- الف) نخستین پایتخت هخامنشی (ب) پایتخت اداری حکومت هخامنشی
- ۳- پیکره پادشاهان و ملازمان او به هنگام پیروزی بر دشمنان و یا بارعام پیکره حیوانات واقعی و افسانه ای و همچنین نمادها و نشانه های دینی.
- ۴- پژوهشگران با مقایسه نقش برجسته های دوره هخامنشی با دوران پیش از آن دریافته اند که سنگ تراشان هنرمندی که در خدمت هخامنشیان بوده اند از نقش برجسته های بین النهرین و به ویژه نقش برجسته های آشوری، الهام و الگو گرفته اند.
- ۵- ظریف ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را می توان در فلزکاری های نفیس و جواهرات ممتازی یافت که اختصاصاً برای پادشاه و درباریانش ساخته شده اند.
- ۶- بقایای شهر نسا، صدر و اوز، معبد آنهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجه سیستان و کاخ شهر هترا در نزدیکی موصل در کشور عراق
- ۷- ساخت بناهای طاق دار، گنبدی و دارای ایوان از ویژگی های معماری دوران اشکانیان به شمار می رود. هنر گچ بری و نقاشی دیواری نیز در این دوره رواج پیدا کرد.
- ۸- سفال ها نقش و طرح متنوع و گوناگونی نداشتند اما دارای لعابی اغلب سبز رنگ بودند.
- ۹- بر اثر توجه حکومت ساسانی به هنر و پشتیبانی آنان از هنرمندان، هنری پدید آمد که به لحاظ عظمت و شکوه با هنر روم برابری می کرد و گاه بر آن برتری داشت.
- ۱۰- هنر ساسانی ریشه در هنرهای کهن ایران و نیز هنر دوران هخامنشی و اشکانی داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تاثیر پذیرفته بود.
- ۱۱- از جمله ویژگی های برجسته معماری آن دوره، کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها به ویژه کاخ ها بود.
- ۱۲- موزاییک کاری، نقاشی دیواری، گچ بری و نقش برجسته
- ۱۳- اعطای منصب شاهی از سوی اهوره مزدا به شاه و صحنه هایی از پیروزی های شاهان بر دشمنانشان
- ۱۴- در دوران ساسانی، هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی در ترسیم نقوش گل و گیاه، جانوران و انسان، مهارت فراوانی از خود نشان دادند. نقش و نگارهای نقاشان ایرانی در عهد ساسانی، الهام بخش هنرمندان دوران بعد، به ویژه دوره اسلامی بود.

در مورد اسامی و اصطلاحات زیر توضیح دهید :

- ۱- هگمتانه (ص ۱۴۳)
- ۲- پاسارگاد (ص ۱۴۴)
- ۳- آپادانا (ص ۱۴۵)
- ۴- پازیریک (ص ۱۴۷)
- ۵- طاق بستان (ص ۱۵۱)

پاسخ

- ۱- پایتخت مادی ها شهر هگمتانه بود که یونانیان به آن اکباتان می گفتند. این شهر از هفت قلعه تو در تو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصی داشت.
- ۲- نخستین پایتخت هخامنشی بود که شامل مجموعه کاخ شاهی و آرامگاه کوروش هخامنشی بود به گفته مورخان یونانی، این ساختمان ها در میان باغ بسیار زیبایی قرار داشته اند.
- ۳- داریوش یکم در ابتدای حکومتش دستور داد کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشیان ساخته شود. در لوح سنگی یادبودی که در کاخ آپادانا کشف شده، داریوش تاکید می کند که این بنای مجلل را با گردآوردن بنایان و کارگران ماهر و مصالح ساختمانی عالی از سراسر امپراتوری ساخته است.
- ۴- از پارچه ها و بافته های عصر هخامنشی به جز قالی پازیریک چیزی باقی نماده است.
- ۵- معروفترین نقش برجسته دوره ساسانی، مجموعه طاق بستان است که در دو طاق سنگی بزرگ و کوچک نقش دار و یک نقش برجسته بدون طاق را شامل می شود. آنچه این مجموعه را به طاق بستان معروف کرده، طاق بزرگی است که شکارگاه خسرو پرویز را در دیواره های داخلی طاق نشان می دهد.
- ۶- از خوانندگان و نوازندگان دوره ساسانی با عنوان گوسان، خنیاگر و رامشگر یاد شده است.